

פרשת ויחי (תשפ"ב)

וירא יוסף כי ישית אביו יד ימינו על ראש אפרים וירע בעיניו (מ"ח, י"ז)

יש לדקדק, למה לא אמר יוסף מיד כשראה שיעקב שכל את ידיו שיהפוך את ידיו כי מנשה הבכור, ובפרט שהברכה של המלאך הגואל היתה בנוגע לאפרים ומנשה.

ויש לומר שיוסף ידע שיעקב יברך אותו קודם לבניו כמו שכתוב (מ"ח, ט"ו) ויברך את יוסף ויאמר. ואף על פי שהברכה היתה המלאך הגואל יברך את הנערים ולא בירך את יוסף, הבין יוסף שזה היה בעצם ברכתו כמו שאמר הרשב"ם שברכת הבנים היא ברכת האב, ולא היה צריך לומר לאביו שיהפוך את ידיו כי הברכה הוא בזכות יוסף ולא בזכות הבנים. אבל עכשיו שיעקב רצה לברך אפרים ומנשה בזכותם אז רצה יוסף שישים את יד ימינו על הבכור. (ג.מ.)

אשר לקחתי מיד האמורי בחרבי ובקשתי (מ"ח, כ"ב)

רש"י פירש על בחרבי ובקשתי שהיא חכמתו ותפילתו. וכן פירש אונקלוס, בצלותי ובבעותי, שהם לשונות של תפילה. ורמז לזה שהמספר קטן של חרב וקשת הוא עשרים כמו המספר קטן של תפלותי. (מ.מ.)

ויחי יעקב בארץ מצרים (מ"ח, כ"ח)

פירש רש"י, למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם. ד"א שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו. ונתקשו המפרשים דהא לא התחיל השעבוד כל עוד שיוסף היה חי, גם צ"ב הא דנסתמו 'עיניהם ולבם' והרי השעבוד היה בגופם, גם הלשון 'מצרת' השעבוד צ"ב, למה לא כתב סתם מהשעבוד.

ויובן עפ"י דברי האבי עזרי (הקדמה לספר נשים) עה"פ בפ' וילך (ל"א, י"ז) ומצאהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה, דהתחיל הכתוב ברעות וצרות ומסיים ברעות לחוד, ולא אמר מצאוני הרעות והצרות האלה, וביאר דבכל צרה יש שני חלקים, אחד הוא גוף הדבר הרע שקרה וזה נקרא 'רעות', והשני הוא ההרגשה בלב שמרגיש שעולמו חשוך בעדו ונשבר רוחו בקרבו, וזה נקרא 'צרות' שצר לו להאדם, וזה בא לאדם ע"י חוסר אמונה ובטחון בה', שאינו מבין למה קרה לו הדבר הרע, ואינו יודע שהכל ע"פ חשבון ומאת ה' היתה זאת, אבל מי שמאמין בה' ובהשגחה פרטית אז הצרות אינם צרות ונשאר רק גוף הרעות, ולכן קאמר קרא דכשימצאהו רעות וצרות, ויאמר הלא על כי אין אלקי בקרבי, ר"ל שידע שבא לו הרעות מאת ה', אז ממילא בטלו הצרות, וע"כ קאמר רק מצאוני הרעות האלה ולא הצרות, עכ"ד.

ולפי"ז י"ל שאכן לא התחיל גוף השעבוד בפטירת יעקב, אבל התחיל ה'צרה' של השעבוד, שהרגישו כי אין היום כיומים, וכדאי' במסכת סוטה (י"א, ב') שהיו מעבידים אותם מתחילה בפה רך, שהיה מבקש מהם שיעבדו לו אבל לא היו כופין אותן, ובזה הרגישו דצר להם בעיניהם ולבם דוקא, ולא בגופם, שנחשך להם עולמם 'ונסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד'.

אני לדודי

פרשת ויחי (תשפ"ב)

ועל פי זה יש לבאר גם את הלשון השניה ברש"י 'שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו', ובשפת אמת (תרל"א) הביא מהרב מפרשיסחא שהקשה למאי נפקא מינה לדעת את הקץ, ותי' דכשודעים את הקץ אז הגלות יותר בניקל, עכ"ד. וגם זה הוא דבר רגשי בלבד, דגוף הרע והשעבוד אינו יותר קל ע"י ידיעת הקץ, ורק מה שהאדם מרגיש שהוא אבוד ועולמו חשוך, לזה מועיל ידיעת הקץ להקל את המיצר מעליו, ולפי מה שהרגישו אז את הצרה של השעבוד בנפשם כנ"ל, לזה רצה יעקב להקל הצרה מעליהם ע"י גילוי הקץ.

עוד איתא בשפת אמת (תרל"ה) דאע"ג שנסתם הקץ מיעקב, מ"מ הגיד להם את הקץ ברמז ובהסתר, ונראה לבאר עפ"י מה דאי' במדרש רבה להלן בפרשתן (צ"ח, ב') מלמד שבא לגלות להם את הקץ ונתכסה ממנו, משל לאוהבו של מלך שהיה נפנה מן העולם והיו בניו סובבין את מטתו אמר להם בואו ואגלה לכם מסטורין של מלך תלה עיניו והביט במלך אמר להם הוי זהירין בכבודו של מלך, כך יעקב אבינו תלה עיניו וראה שכינה עומדת על גביו אמר להם הוי זהירין בכבודו של הקדוש ברוך הוא. וי"ל על פי הנ"ל דיעקב בא להקל מעליהם הצרה של השעבוד, ולכן ביקש לגלות את הקץ, ואמר להם 'הוי זהירין בכבודו של הקדוש ברוך הוא' דהיינו שזירז אותם לתלות כל הקורות אותם בהקב"ה ועי"ז ג"כ יוקל מעליהם צרת השעבוד, כדברי האבי עזרי, וזהו שהגיד להם את הקץ ברמז, היינו שנתן להם עצה להקל מעליהם חלק הצרה של שעבוד מצרים. (פ.מ.מ.)

ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה (מ"ז, כ"ח)

ידוע אומרים ז"ל, כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא צרה, ואיזה צרה היתה כאן. עוד יש לדקדק על הכפל ימי יעקב שני חייו.

והנה, איתא בזהר הקדוש (ח"א, קס"ח, א') שדוד המלך ע"ה עתיד היה להיות נפל, ונתנו לו יעקב ויוסף משנותיהם. יצחק חי ק"פ שנים וכן היה צריך לחיות גם יעקב, אבל הוא חי קמ"ז, פחות מאביו ל"ג שנים ואותם השנים נתן לדוד. וכן יוסף היה צריך להיות קמ"ז, וחי רק ק"י, פחות מאביו ל"ז שנים ואותם השנים נתן לדוד. ולכאורה קשה מדברי הזהר (ח"א, צ"א, ב') שהראה הקב"ה לאדם הראשון שדוד יש לו קצבה בעולם הזה ג' שעות ונתן לו אדם הראשון ע' שנים, ולמה הוצרך לקחת עוד הפעם מיעקב ויוסף. ותירצו המפרשים שדוד לא היה ישן גם בלילה ונמצאו שנותיו כפולות, לכן הוצרך לקבל פעמיים. והנה, בפרשת ויצא (כ"ח, י"א) כתיב וישכב במקום ההוא, פירש רש"י אבל י"ד שנה ששימש בבית עבר לא היה ישן שהיה לומד גם בלילה. נמצא ששנותיו של יעקב שנתן לדוד חשובים כפולין כמו שנותיו של דוד, ותחת שנתן לו ל"ג שנה היה מספיק שיתן רק ט"ז וחצי שנים. וזהו שאמר הכתוב ויהי לשון צער, דרך ימי יעקב נכנסו לחשבון שני חייו ולא הלילות שלמד בבית עבר וממילא היה צריך לתת לדוד ל"ג שנים, ומפני זה לא חי אלא קמ"ז שנה ולא קס"ג שנה כנ"ל. (בן לאשרי)

אני לדודי